

Političko znanje i stavovi mladih: usporedba hrvatskih studenata i maturanata

Bosilj, Lana

Master's thesis / Diplomski rad

2016

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, The Faculty of Political Science / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet političkih znanosti**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:114:727080>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-04-20**



Repository / Repozitorij:

[FPSZG repository - master's thesis of students of political science and journalism / postgraduate specialist studies / dissertations](#)



Sveučilište u Zagrebu
Fakultet političkih znanosti
Diplomski studij politologije

Lana Bosilj

POLITIČKO ZNANJE I STAVOVI MLADIH: USPOREDBA
HRVATSKIH STUDENATA I MATURANATA

DIPLOMSKI RAD

Zagreb, 2016.

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet političkih znanosti
Diplomski studij politologije

POLITIČKO ZNANJE I STAVOVI MLADIH: USPOREDBA
HRVATSKIH STUDENATA I MATURANATA

DIPLOMSKI RAD

Mentor: izv. prof. dr. sc. Berto Šalaj

Studentica: Lana Bosilj

Zagreb, 2016.

Izjavljujem da sam diplomski rad „Političko znanje i stavovi mladih: usporedba hrvatskih studenata i maturanata“, koji sam predala na ocjenu mentoru izv. prof. dr. sc. Bertu Šalaju, napisala samostalno i da je u potpunosti riječ o mojem autorskom radu. Također, izjavljujem da dotični rad nije objavljen ni korišten u svrhe ispunjenja nastavnih obaveza na ovom ili nekom drugom učilištu, te da na temelju njega nisam stekla ECTS bodove.

Nadalje, izjavljujem da sam u radu poštivala etička pravila znanstvenog i akademskog rada, a posebno članke 16-19. Etičkoga kodeksa Sveučilišta u Zagrebu.

Lana Bosilj

Sadržaj rada:

1. Uvod.....	1
2. Teorijske postavke.....	5
3. Postavke istraživanja	8
4. Istraživanje provedeno na studentima preddiplomskih studija na Fakultetu političkih znanosti.....	9
4.1. Političko znanje studenata preddiplomskih studija Fakulteta političkih znanosti	10
4.1.1. Političko znanje o ustrojstvu vlasti u RH	12
4.1.2. Političko znanje o pravosuđu i sudstvu u RH	14
4.1.3. Aktualno političko znanje.....	15
4.2. Politički stavovi studenata preddiplomskih studija Fakulteta političkih znanosti.....	18
4.2.1. Sloboda govora, izražavanja, mišljenja.....	18
4.2.2. Povjerenje u političke stranke.....	22
4.2.3. Nacionalizam.....	24
4.2.4. Civilno društvo	25
4.2.5. Seksizam	25
4.3. Osvrt na istraživanje provedeno na studentima.....	27
5. Usporedba studenata i maturanata	28
5.1. Usporedba istraživanja	28
5.1.1. Usporedba političkog znanja maturanata i studenata	28
5.1.2. Usporedba političkih stavova maturanata i studenata.....	30
6. Zaključak	36
7. Popis ilustracija	38
8. Popis literature	40
a. Internetske stranice.....	41
9. Prilozi.....	42
10. Sažetak.....	46

1. Uvod

Na temu demokracije postoje razni teoretičari, s raznim teorijama i stavovima te zaključcima no, većina se može složiti oko jedne stvari, a to je potreba aktivnih građana kada govorimo o demokraciji. S obzirom na trend demokracije kao jedine igre u gradu, važno je proučiti demokraciju i shvatiti koji su to čimbenici koji utječu na demokraciju, što to demokracija zahtjeva i što ona zapravo jest. Sve to potrebno je da bi se moglo što bolje shvatiti, a nakon toga i primijeniti u stvarnosti. Demokracija traži aktivne i osviještene građane koji su sposobni kritički sagledati situaciju u kojoj se nalaze. Da bi se bilo koja aktivnost u životu mogla dobro izvesti, potrebno je određeno (pred)znanje: u slučaju demokracije potrebno je političko znanje. Ono je jedan od najvažnijih čimbenika demokracije, to jest njene kulture jer omogućuje aktivnog građanina koji je temelj demokracije. Političko znanje moguće je definirati kao činjenično znanje o politici, ali isto tako i kao posjedovanje točne i pravovaljane informacije vezane uz politiku. Političko znanje dio je političke pismenosti koja je potrebna svakom pojedincu da bi bio aktivan građanin i ravnopravno sudjelovao u političkom životu demokratske države. Pod političku pismenost spada i političko mišljenje, to jest politički stav (stavovi) koji nije toliko pod direktnim utjecajem formalnog obrazovanja, kao što je to slučaj političkog znanja.

S obzirom na to da je demokracija kao oblik vladavine vladavina naroda (demos=narod, kratos=vladati), potrebno je definirati što sve čini narod, to jest tko se sve nalazi pod tim pojmom. Tako su narod u demokraciji svi punoljetni članovi određene zemlje oni koji imaju pravo glasa, pa su time posljedično oni ti koji čine narod.

Da bi demokracija funkcionirala, važno je da je narod informiran. Tu dolazimo do važnosti političkog znanja kao preduvjeta dobrog funkcioniranja demokracije. Da bi se građani mogli izjašnjavati po određenim pitanjima, donositi odluke vezane uz određena pitanja, važno je da shvaćaju kako stvari funkcioniraju, koje su njihove obveze, dužnosti, ali i prava i slobode. Da bi to mogli, potrebno je imati određeno političko (pred)znanje, koje nije dano samo po sebi već se uči; kako unutar obitelji i uže okoline, tako i putem medija, u odgojno-obrazovnim institucijama. Vujčić (1993.) tako navodi sedam faktora političke socijalizacije koji utječu na političko znanje osobe, dok Podunavac (1982.) pretpostavlja dvije skupine, primarnu i sekundarnu koje utječu na svakog građanina. No, za koju se god klasifikaciju odlučili, ovu od sedam činitelja ili ovu od dva, dolazimo do jednog, a to je da je politička socijalizacija

pojedina pod raznim utjecajima što dovodi do razlika među pojedincima i utječe na njihovu (ne)angažiranost u političkom životu.

Zahvaljujući konstantnoj prisutnosti i izloženosti informacijama koje dolaze sa svih strana, posebice u današnje vrijeme mobitela, interneta, dostupnosti informacija u nekoliko sekundi na dlanu, mogućnosti informiranja i lakoće informiranja, protok informacija dosegao je veoma visoku razinu. Sve te informacije kojima su ljudi izloženi, bilo putem obrazovanja, putem okoline, obitelji, bilo putem medija dovode kod pojedinaca do formiranja određenih stavova. Ovdje govorim prvenstveno o sferi politike, tako da se formiranje stavova odnosi na formiranje političkih stavova. Politički stav jest relativno trajan odnos prema određenim političkim pitanjima, uvjerenje i mišljenje o čemu. Što sve utječe na formiranje određenog stava pitanje je kojim se bave mnogi znanstvenici s područja društvenih i humanističkih znanosti te oko tog pitanja ne postoji u potpunosti konsenzus.

Kad se ovo teoretiziranje stavi na nižu razinu, primijeni u stvarnosti dolazimo do sljedećeg: Hrvatska je, prema Ustavu demokracija. Da bi demokracija funkcionirala, kako je gore pokazano, važno je da građani države, koja je po svom tipu vladavine demokratska budu politički pismeni. Politička pismenost podrazumijeva informiranost, posjedovanje političkog znanja, kako onog općeg i svakodnevno dohvatljivog, tako i razlikovanja temeljnih pojmova i mogućnost njihova korištenja. Uz to, važnu ulogu igraju i politički stavovi na temelju koji građani donose svoje odluke participirajući u političkim zbivanjima, ovdje konkretno hrvatskog društva, zajednice u kojoj se nalaze. Da bi participacija i aktivnost građana uopće postojala, a nakon toga i bila kvalitetna potrebno je politički opismeniti ljude. Ne može se utjecati direktno, od strane države, na sve gore spomenute aspekte i faktore političke pismenosti, prvenstveno političkih stavova. Ali ono što se može učiniti od strane države jest utjecati na formalno obrazovanje, učiniti ga kvalitetnim kako bi se ono što se predaje u školama zaista moglo primjenjivati u svakodnevnom životu. Na koji način to učiniti nema jednostranog točnog odgovora. Zahvaljujući tome, postoje različita mišljenja što bi i kako trebalo učiniti, što podučavati i da li uopće, što je to što treba demokraciji da ima aktivne građane sposobne participirati u demokratskim procesima prema demokratskim načelima, omogućiti obavljanje građanskih dužnosti i odlučivati, na kraju o svojoj, ali i svakodnevici svih ostalih građana određene države, u ovom slučaju, Hrvatske.

S obzirom da je ova tema i više nego aktualna, a prilično slabo obrađena odlučila sam sama saznati nešto više i vidjeti, barem na prigodnom uzorku što je na stvari glede političke pismenosti mladih. Nedostatak literature, ozbiljnih istraživanja i radova te nemogućnost

uspoređivanja različitih slučajeva zahvaljujući nedostatku podataka govore u prilog tome da je ova tema i dalje prilično zapostavljena u hrvatskoj javnosti, ali i znanstvenim krugovima. S obzirom na osobnu ograničenost resursima, potaknuta istraživanjem provedenim od strane GONG-a (2011.) odlučila sam provesti vlastito istraživanje na ciljanoj skupini čija je profesija usko vezana uz područje politike kako bi se provjerilo kakvo je to znanje mladih, kakvi su njihovi stavovi. Kakva je politička pismenost onih koji su temelj i budućnost svakog društva, pa tako i hrvatskog. Kako sredstva potrebna za istraživanje mladih općenito u Hrvatskoj nisam imala, rodila se ideja provjeriti kakvo je stanje među mladima čije je zanimanje određeno politikom, ili bi barem trebalo biti, a s druge strane, ti su mladi dio cjelokupne mladeži Hrvatske što ih čini relevantnima u istraživanju koje se bavi mladima. Tako je nastala ideja o istraživanju političkog znanja i stavova studenata Fakulteta političkih znanosti, mojih kolega, studenata politologije i novinarstva na preddiplomskoj razini studija.¹

Uzimajući mlade kao one na kojima svijet ostaje, one koji su ti koji mogu potaknuti promjene, djelovati zahvaljujući biološkim predispozicijama koje uključuju vrhunac napona snage i intelektualnih sposobnosti, smatrala sam da je bitno, osim sagledati stavove mladih općenito u Hrvatskoj, za što su potrebna sredstva koja ja nisam imala kao studentica, fokusirati se na ono meni dostupno, a to su moji kolege koji bi, prije svih ostalih mladih trebali pokazati gdje smo po pitanju politike među mladima s obzirom na vezanost budućeg zanimanja uz polje politike.

Iako je istraživanje provedeno na prigodnom uzorku i ne može se reprezentativno podvesti sve mlade, pa niti studente Fakulteta političkih znanosti u Zagrebu pod dobivene rezultate, ono je ipak neka smjernica o tome kako studenti dišu, što zapravo znaju i kako je visokoškolsko obrazovanje utjecalo na njih te postoje li razlike između njih i druge skupine mladih, a to su maturanti. Da bi to pokazala, rezultate dobivene svojim istraživanjem usporedit ću s istraživanjem GONG-a iz 2011. o političkom znanju i stavovima maturanata² i vidjeti ima li sličnosti, koje su razlike i na kojem području najviše.

Do kraja svog srednjoškolskog obrazovanja, maturanti postaju punoljetni te postaju punopravni građani koji imaju pravo odlučivati. Zanima me kakvo je njihovo znanje i stavovi te kakva je razlika između mladih ljudi koji tek izlaze iz srednje škole i onih koji su se opredijelili usavršavati svoje političko znanje direktno putem fakulteta. Također, zanimljivo je vidjeti postoje li razlike u stavovima između maturanata i studenata, te koliko su jedni i drugi otvoreni i spremni za suživot u demokraciji.

¹ Studenti od prve do treće godine novinarstva i studenti od prve do četvrte godine politologije.

² Odgaja li škola dobre građane: Studija o političkoj socijalizaciji hrvatskih srednjoškolaca

Kada pričam o političkom znanju govorit ću i o političkom obrazovanju kao važnom aspektu, to jest faktoru koji utječe na političko znanje i kao o nečemu što može pozitivno utjecati na poboljšanje političkog života mladih, a kasnije i svih građana. Dosadašnja istraživanja (Radat, 2014.) pokazuju veliku nezainteresiranost i neuključenost mladih u politički život na što treba obratiti veću pozornost i pokušati to promijeniti. Kao jedan od ključnih faktora tu se nameće uloga obrazovanja i edukacije o političkom.

Cilj ovog rada je pokazati kakva je razlika, odnosno postoji li uopće između maturanata, učenika završnih razreda srednjih škola, maturanata i studenata preddiplomskih studija novinarstva i politologije Fakulteta političkih znanosti u Zagrebu, za koje bi se moglo reći da su im političko znanje i politička pismenost domaći teren, ili bi barem trebali biti s obzirom na profesiju i što ona sa sobom donosi.

2. Teorijske postavke

Demokracija počiva na građanima, njihovoj aktivnosti i uključenosti u svakodnevicu. Velik broj autora, pa tako znanstvenika i istraživača slaže se s time i pojam građanstva vezuju uz pojam liberalne demokracije (Ichilov, 1998.). No, biti građanin ne podrazumijeva intrinzično aktivnost koja je u zadnje vrijeme sve više željena kada se govori o pojmu demokracije. Da bi se bilo građaninom u njegovom punom smislu, ispunjavalo obveze i imalo prava potrebno je upoznavanje i uvođenje u tu ulogu. Da bi se bilo aktivnim građaninom potrebna je socijalizacija čiji je jedan od najvažnijih aspekata obrazovanje (Haralambos, Holborn, 2000.). Suvremeno obrazovanje prenosi razna znanja, pa tako razlikujemo društveno-humanistička područja koja se često nazivaju *soft* područjima, znanjima i predmetima te ona prirodoslovna koja su *hard* područja (Domazet, 2006.). U *soft* područja spadaju predmeti koji se bave prijenosom vrijednosti, gdje nema statističkih, matematičkih izračuna i jasnoće i sigurnosti da će isti slučaj svaki puta imati za ishod isti rezultat: *soft* područja podložna su raznim interpretacijama i evaluacijama te nema konačnog točnog odgovora koji vrijedi uvijek i u svakoj situaciji. Primjer koji to vjerno prikazuje vezano uz temu kojom se ovaj rad bavi, a to je političko znanje, stavovi i obrazovanje jest taj da je u Hrvatskoj, kada je bila dio bivše države predmeti vezani uz građanski odgoj i obrazovanje bili su „Osnove marksizma“ i „Teorija i praska socijalističkog samoupravljanja“ dok je s nastankom nove, samostalne Hrvatske taj predmet postao „Politika i gospodarstvo“. Naziv predmeta nije jedino što se promijenilo: promijenio se i sadržaj koji se predaje, vrijednosti i znanje koje se prenose. Ovaj primjer pokazuje kako nije jednostavno odrediti građansko obrazovanje i poučavati ga bez poteškoća. Također, pokazuje da se uviđa potreba političkog obrazovanja u školama te da ono postoji: u kojoj mjeri i je li zadovoljavajuće pokušat ću prikazati u zaključcima istraživanja.

Biti građanin je uloga koja se stječe s punoljetnošću no, biti dobar građanin i ispunjavati tu dobivenu ulogu ne događa se samo po sebi. Zato sve više autora, znanstvenika, ljudi iz akademske zajednice pridaje pažnje građanskom obrazovanju kao obrazovanju za što boljeg građanina, za upoznavanje ljudi s ulogom i prije nego im je pripisana, to jest dodijeljena zahvaljujući dostizanju određenog broja godina, konkretno 18 u Hrvatskoj koliko je potrebno da se bude punoljetan, a time posljedično i građanin.

Iako istraživanja vezana uz aktivnost građana, prvenstveno mladih nisu mnogobrojna, ona koja postoje govore u prilog nezainteresiranosti mladih za politiku općenito (Ilišin, 2003.).

Kao jedan od većih problema za današnje društvo navodi se pasivnost mladih (Ichilov, 1998.): ako uzmemo u obzir koliko je promjena i revolucija krenulo od mladih intelektualaca željnih promjene, današnje se hrvatsko društvo time baš i ne može se ponositi. Neki vide građansko obrazovanje kao rješenje tog problema: ono bi trebalo biti motivacija za aktivnost, za pokretanje i sudjelovanje mladih na kojima leži budućnost. No, građansko obrazovanje nije jednoobrazno te ne postoji konsenzus što ono točno jest ili bi trebalo biti. Stoga ga je teško poučavati jer se ono nalazi u dinamičkom prostoru u kojem nema mogućnosti za statičke, nepromjenjive činjenice koje uvijek i svugdje funkcioniraju. Naravno, građansko obrazovanje trebalo bi početi od temeljnih pojmova od kojih sve kreće u svakom području: ako se ne barata pojmovima, sve ostalo gubi smisao jer baza nije postavljena. Zato je važno približiti pojmove, objasniti funkcioniranje struktura, uvesti mlade ljude u svijet i procese politike. Teškoće koje postoje vezano za građansko obrazovanje ne bi smjele biti prepreka da se ono (počne) izvodi(ti). Građansko obrazovanje trebalo bi, osim temeljnih pojmova naučiti mlade kako kritički razmišljati, kako razmišljati svojom glavom i uviđati stanje ispod površine u raznim aktualnim situacijama, a ne davati gotove recepte i uputstva za ponašanje u svakoj mogućoj situaciji jer je to nemoguće zbog same prirode političkog, to jest građanskog obrazovanja. Ono što bi građansko obrazovanje trebalo omogućiti i stvoriti jesu „savjesni, zainteresirani, obzirni i aktivni građani“ (Ichilov, 1998.).

Problem nezainteresiranosti mladih za politiku jest u tome što mladi na taj način ne bivaju integrirani u društvo (Ilišin, 2013.): da bi se mladi integrirali u društvo, da bi politike mladih bile prilagođene potrebama mladih potrebno je da se mladi angažiraju i kažu svoje mišljenje, uključe se u proces donošenja odluka. Da bi se mogli uključiti, važno je da su za to pripremljeni i obrazovani: potrebna im je određena razina političke pismenosti.

Kad se govori o političkoj pismenosti treba veliku važnost pridati i vrijednostima. Zahvaljujući tome, uz političko znanje odlučila sam istražiti i političke stavove koji se temelje na vrijednostima koje pojedinac ima i smatra važnima. Ono što je jedan od temelja liberalne demokracije je mogućnost izbora, to jest pluralizam. Prema tome, omogućen je i pluralizam vrijednosti kojima pojedinci mogu težiti. Demokratske vrijednosti kao što su sloboda, tolerancija, ravnopravnost mogu biti izazvane mogućnošću promocije i zagovaranja nedemokratskih vrijednosti. Naravno, takve se situacije uređuju dodatnim zakonima i ustavima kako se ne bi ugrožavale demokratske vrijednosti. Ali bitno je reći da je moguće pod krinkom demokratskih vrijednosti plasirati nedemokratske što dovodi do velikog problema ukoliko se to učini unutar formalnog obrazovnog sustava gdje se onda predaje učenicima

nešto suprotno od onog što je cilj postići. To je još jedna od poteškoća s kojima se koncept građanskog obrazovanja susreće no, kako je i prije naglašeno ne bi smio biti prepreka njegovom izvođenju i radu na poboljšanju.

Ono oko čega se većina današnjih autora s područja građanskog obrazovanja slaže jest da je ono potrebno, ali ne kao puke informacije koje su u 21. stoljeću dostupne na svakom koraku već da ono treba omogućavati rješavanje raznih situacija u kojima se osoba, građanin nađe, da bude u mogućnosti razgovarati, uspoređivati, usklađivati i, na kraju, rješavati probleme koji u datoj situaciji postoje.

3. Postavke istraživanja

Ovaj diplomski rad kreće od istraživačkog pitanja koje glasi „Postoji li razlika u političkom znanju i stavovima između dvije kategorije mladih: maturanata i studenata preddiplomskog studija novinarstva i politologije?“.

Teza od koje polazim jest da razlike postoje, s obzirom na to da se školovanje i obrazovanje studenata koji su ciljna skupina u ovom istraživanju usko veže uz područje politike. Samim time, više su u doticaju s politikom i učenjem o njoj, te je informiranje glavna zadaća njihovih profesija. Također, polazim od tog da su i stavovi drugačiji, s obzirom na veće iskustvo i duži period u sustavu obrazovanja koji je utjecao na formiranje stavova studenata, ali i razlika u godinama, koja nije toliko velika, ali može odigrati ulogu. S druge strane, maturanti su putem formalnog obrazovanja za područje politike direktno vezani jedino predmetom *Politika i gospodarstvo* te je njihovo direktno iskustvo prakticiranja politike malo ili nepostojeće, uzevši u obzir godine i punoljetnost. Također, i unutar samih maturanata, ovisno o srednjoj školi iz koje dolaze indirektni doticaj s političkim svijetom je različit: gimnazijalci imaju više društvenih predmeta u kojima se više uči o političkom nego što to imaju druge četverogodišnje škole, a pogotovo trogodišnje.

Rad se temelji na dva istraživanja: ono za studente provela sam putem anketa samostalno u sklopu dva kolegija. Anketa se sastoji od dva dijela od kojih se prvi odnosi na političko znanje studenata i sadrži 15 pitanja višestrukog izbora dok se drugi dio odnosi na političke stavove i sadrži sedam tvrdnji gdje ispitanik označava u kolikoj mjeri se slaže s navedenom tvrdnjom. Drugo istraživanje korišteno u ovom radu jest istraživanje provedeno od strane GONG-a iz 2011. godine o političkom znanju i stavovima maturanata.

4. Istraživanje provedeno na studentima preddiplomskih studija na Fakultetu političkih znanosti

Istraživanje provedeno na studenticama i studentima preddiplomskih studija Fakulteta političkih znanosti provedeno je u dva navrata: na dva različita kolegija. Istraživanje je obuhvatilo 84 ispitanika. Godine studija koje su ispitanici tada polazili bile su od prve do četvrte na studiju politologije te od prve do treće na studiju novinarstva. Razlika je u tome što preddiplomski studij politologije traje četiri godine, to jest jednu više od novinarstva.

Kao predložak i inspiraciju za smišljanje pitanja poslužila su ona iz GONG-ovog istraživanja 2011.; neka su preuzeta u potpunosti, neka su prilagođena zbog vremenskog okvira i aktualnosti, a neka su samostalno smišljena no nadovezuju se na pitanja koja su postavili istraživači GONG-ovog istraživanja.

Zbog preglednosti i lakšeg snalaženja, rezultate dobivene provedenom anketom prikazat ću po dijelovima; prvo one vezane uz političko znanje, a zatim one uz političke stavove.

4.1. Političko znanje studenata preddiplomskih studija Fakulteta političkih znanosti

Pitanja o političkom znanju odnose se na činjenično znanje koje se uči u školi i na fakultetu, u sklopu društvenih predmeta, ali to nije jedini način. Činjenice se veoma često iznose i u javnom prostoru, prvenstveno u medijima tako da je političko znanje ispitivano u ovom dijelu moguće dobiti i neformalnim putem, to jest putem izvora različitih od formalnog obrazovanja u školi ili na fakultetu. Što se srednje škole tiče, postoje razni predmeti iz društvenog područja koji imaju za cilj prijenos faktičkih znanja, u što pripadaju i političke činjenice. To nije nužno predmet *Politika i gospodarstvo* već i predmeti kao što su *Povijest*, *Sociologija* ili neki od izbornih predmeta iz društvenog područja³.

Pitanja vezana uz političko znanje studenata mogu se dodatno podijeliti u tri dijela, gdje se prvi dio odnosi na znanje vezano uz Ustav i ustrojstvo političke vlasti u Republici Hrvatskoj. Drugi dio jesu pitanja vezana uz pravosuđe i sudstvo u Hrvatskoj, dok je zadnja cjelina vezana uz bližu prošlost i skorbu budućnost Hrvatske, što se može staviti pod zajednički nazivnik aktualnosti.⁴ Sva su pitanja vezana uz hrvatsku stvarnost zbog činjenice da su nacionalne države i dalje, bez obzira na procese globalizacije i europeizacije najvažniji entiteti u političkom životu svakog građanina.

Na početku ankete studenti su se izjasnili o svom spolu i završenom srednjoškolskom obrazovanju. Razlog zašto su i ta pitanja postavljena studentima jest da se vidi postoje li razlike na temelju te dvije varijable i, ukoliko postoje, jesu li statistički značajne te, ukoliko jesu potrebno je raspraviti o mogućim uzrocima nastalih razlika. Naravno, zahvaljujući tome što se političko znanje ne uči samo u školi, kao što je prije rečeno, odgovornost za određeni stupanj političkog znanja nije moguće staviti samo na različita školska okruženja. Škola jest, uz fakultet jedna od najvažniji varijabli koje utječu na političko znanje svakog pojedinca, ali je važno znati da i njegova vanškolska okolina na to utječe, kao i on sam.

Što se tiče spola, prvo je potrebno reći omjer između studentica i studenata. U ovom istraživanju studentice prevladavaju sa 67,9 posto (57) nad studentima kojih je 29,8 posto

³ Primjer: Prva gimnazija Varaždin ima spoj od tri predmeta koji su vezani za područje politike i građanstva, a to su *Demokratsko građanstvo*, *Europske integracije te Ljudska prava*, premaprogramu školske godine 2010./2011.

⁴ Prva cjelina jesu pitanja od 1.-5., druga su od 6.-8., a zadnja od 9.-15.

(25), dok postoje dva slučaja gdje spol nije naznačen i na njih otpada 2,4 posto.⁵ Razlog ovakvog omjera jest taj što je više studentica pohađalo predmete u sklopu kojih je provedena anketa. Zato uzorak nije reprezentativan za cijelu populaciju studenata preddiplomskih studija na Fakultetu političkih znanosti već je prigodan. Također, zbog neizjašnjavanja o spolu, ova dva slučaja gdje je odgovoreno bez naznake spola nisu uzeta u obzir i razmatrana, tako da je ukupni broj ispitanika čiji su rezultati uzeti u obzir 82.

Druga varijabla prema kojoj su uspoređivani studenti jest završeno srednjoškolsko obrazovanje. Moguće vrste završenog srednjoškolskog obrazovanja podijelila sam u tri kategorije: trogodišnje škole (uz doškolovanje)⁶, gimnazije i neke druge četverogodišnje škole⁷. Nijedan ispitanik nije završio trogodišnju školu (uz doškolovanje)⁸ te time rezultate promatram prema bivšim gimnazijalcima i onima sa završenom nekom drugom četverogodišnjom školom.

Broj gimnazijalaca je veći i iznosi 75 posto što čini 63 ispitanika, dok su preostali postotak (25 posto ili 21 ispitanik) na fakultet stigli iz neke druge četverogodišnje srednje škole, s time da dvoje studenata sa završenom četverogodišnjom školom nisu naznačili svoj spol pa nisu razmatrani. Tako je broj onih sa završenom nekom drugom četverogodišnjom školom 19, što mijenja omjer postotaka između bivših gimnazijalaca i onih iz drugih četverogodišnjih škola: gimnazijalci čine 77 posto (njih 63), dok je onih iz druge četverogodišnje škole 23 posto (19 studenata).

Tablica 1: Broj ispitanika prema spolu i završenom srednjoškolskom obrazovanju

Studentice	57
Studenti	25
Završena gimnazija	63
Završena druga četverogodišnja škola	19

⁵ Razlozi ovako velikih razlika u postocima jest taj što je uzorak mali, i svaka promjena, čak i kod jednog studenta odnosi velik postotak.

⁶ Zbog sustava visokog školstva koji ne dozvoljava upis na fakultet bez završene četiri godine srednje škole, što onima koji su pohađali trogodišnju školu znači doškolovanje kako bi mogli uopće upisati fakultet.

⁷ Sve četverogodišnje škole koje nisu gimnazija bilo kakvog tipa.

⁸ Razlog zašto nema pripadnika završene trogodišnje škole vidim u tome jer su trogodišnje škole većinom obrtničke i vezane uz specifično zanimanje za koje je nakon završetka srednjoškolskog obrazovanja jasna budućnost po pitanju zaposlenja.

4.1.1. Političko znanje o ustrojstvu vlasti u RH

Kao što je već rečeno, političko znanje ispitivano je putem pismeno postavljenih pitanja s četiri ponuđena odgovora gdje su ispitanici trebali zaokružiti jedan za koji smatraju da je točan. Sva postavljena pitanja imaju samo jedan, jednoznačan točan odgovor. Ta su pitanja vezana uz činjenično znanje koje se poučava u srednjim školama prvenstveno u sklopu predmeta Politika i gospodarstvo, ali isto tako se nadograđuje tijekom visokoškolskog obrazovanja na Fakultetu kroz razne kolegije, kao što je Politički sustav Hrvatske.⁹

Postavljena pitanja koja se odnose na političko znanje o ustrojstvu vlasti u RH jesu navedena u tablici 1. Odgovore na sva ta pitanja moguće je pronaći u Ustavu (2016.) Republike Hrvatske kao i u udžbenicima iz Politike i gospodarstva koji su obvezna literatura za predmet *Politika i gospodarstvo* koji je obvezni izborni predmet u gimnazijama i ostalim četverogodišnjim školama koje su ispitanici polazili.

Što se tiče političkog ustrojstva vlasti, trodiobe vlasti i funkcija pojedine grane vlasti, postotak točnih odgovora u svim je pitanjima apsolutno većinski osim u pitanju o broju dijelova Ustava. Razlog tome može se naći u činjenici da se o Ustavu uči sadržajno, no ne i matematički (pamćenje brojki), da se na Fakultetu o Ustavu najviše uči unutar već spomenutog kolegija Politički sustav Hrvatske na drugoj godini studija, kako politologije tako i novinarstva, a dio studenata koji su odgovarali na anketna pitanja do te razine još nije stigao.

Tablica 2: Odgovori na pitanja o ustrojstvu vlasti u RH

Pitanje	Postotak točnog odgovora (%)	Ukupni postotak netočnih odgovora (%)
1. U koju vrstu vlasti pripada Vlada?	75	25
2. Tko donosi proračun RH?	58	42
3. Koliko dijelova ima ustav RH?	37	63
4. Hrvatska je, prema Ustavu RH:	100	-
5. Koliko domova ima Hrvatski Sabor?	81	19

⁹ Politički sustav Hrvatske je obvezni kolegij u trećem semestru studija politologije te jedan od temeljnih općih predmeta u trećem semestru, uz još dva kolegija kojeg mogu birati studenti novinarstva.

Od prvih pet pitanja, sva su više točno (mjereno postotkom) odgovorili studenti, osim pitanja o broju dijelova Ustava gdje je broj točnih odgovora studentica dvostruko veći od broja točnih odgovora studenata. No, u svih pet pitanja razlike koje postoje su statistički neznčajne kao što sam i pretpostavljala, zahvaljujući malom broju ispitanika, gdje je razlika među spolovima više no dvostruko na strani studentica te svaki netočni odgovor od strane studenata radi veliku razliku u postocima zbog malog broja ispitanika.

Gledajući završeno srednjoškolsko obrazovanje, kao i spol, nađene razlike nisu statistički značajne no nije naodmet spomenuti ih u ovoj razradi. Što se tiče razlike u odgovorima prema završenom srednjoškolskom obrazovanju, razlika između odgovora jedino je vidljiva na pitanju o broju dijelova Ustava, gdje su studenti koji su pohađali četverogodišnje škole odgovorili točno u 57,1 posto, dok je kod bivših gimnazijalaca taj postotak na 30,2 posto. No, ni tu ne postoji statistički značajna razlika zbog razlike u broju onih koji su pohađali gimnaziju i onih koji nisu. Razlog takve razlike samo na pitanju Ustava može se naći u nagađanju, gdje su studenti, bivši učenici neke druge četverogodišnje škole u tome bili bolji.

4.1.2. Političko znanje o pravosuđu i sudstvu u RH

Naredna tri pitanja iz ankete vezana su za područje znanja o pravosuđu i sudstvu u Hrvatskoj. Pitanja su navedena u tablici 2., a polučila su zanimljive odgovore. Samo u jednom pitanju apsolutnom većinom je odgovoreno točno, i to vezano uz duljinu trajanja predsjedničkog mandata (71,4 posto, ili 60 ispitanika). Pitanje vezano uz pravosudna tijela u RH imalo je relativno većinski odgovor koji je iznosio 36,9 posto. Problem koji sam ovdje uvidjela jest taj da studenti ne znaju koji sve sudovi uopće postoje, da ne razlikuju postojeće sudove od izmišljenih te su zaokruživani odgovori koji sadrže nepostojeće sudove u RH. Razlog tome vidim što se sudstvo kao takvo slabo obrađuje, kako u srednjoj školi u okviru *Politike i gospodarstva*, ali i drugih predmeta, tako i na Fakultetu. Smatram da je grana sudstva više razrađena na Pravnom fakultetu, dok se Fakultet političkih znanosti više fokusira na izvršnu i zakonodavnu vlast što bi moglo objasniti navedene rezultate ankete, ali ih ne bi moglo opravdati, s obzirom na to da je sudstvo jedan od tri grane vlasti te je i o njoj potrebno imati ako ništa više, onda barem osnovno znanje koje ovdje nije pokazano.

Zadnje pitanje iz ovog dijela, o najvišem sudu u Hrvatskoj donio je više netočnih odgovora (54,8 posto odgovorilo je Ustavni sud) nego točnih (42,9 posto, 36 ispitanika odgovorilo je Vrhovni sud). Tu se vidi nerazumijevanje uloge Ustavnog suda i nerazlikovanje između najvišeg suda koji je dio grane sudske vlasti i suda čija nadležnost nije unutar sudske vlasti (Ustavni sud). Razlog tome vidim u istoj stvari kao i kod prethodnog pitanja.

Ako rezultate usporedimo prema spolu, vidljive su razlike u postotku točnih odgovora, no kao i u prethodnoj cjelini, ni ovdje nisu statistički značajne. Studenti pokazuju veći postotak točnih odgovora na pitanje o pravosuđu (52 posto u odnosu na 28 posto točnih odgovora studentica) te na pitanje vezano uz predsjednički mandat (76 posto prema 68 posto) dok je o najvišem sudu u RH podjednak postotak točnih odgovora i studenata i studentica, 44 posto.

Tablica 3: Odgovori na pitanja o pravosuđu i sudstvu u RH

Pitanja	Ukupno točni odgovori (%)	Ukupno netočni odgovori (%)
1. Pravosudna tijela RH su:	37	63
2. Predsjednik RH je moguće biti:	71	29
3. Najviši sud u RH je:	43	57

Prema završenom srednjoškolskom obrazovanju, više je točnih odgovora od strane gimnazijalaca na pitanje o najvišem sudu u RH, dok je na preostala dva pitanja, o predsjedničkom mandatu i pravosudnim tijelima u RH veći postotak točnih odgovora onih koji su pohađali četverogodišnje škole. No, statistički su razlike neznačajne.

4.1.3. Aktualno političko znanje

Pod nazivnik aktualnog političkog znanja može se svesti najviše pitanja; od devetog do zadnjeg, to jest 15. Pitanja su navedena u tablici 3. U odnosu na prve dvije cjeline političkog znanja, ovdje su rezultati najbolji i na svim pitanjima, osim vezano uz članstvo RH u NATO-u (50% točnih), natpolovično točni. To ne čudi, s obzirom da su ta pitanja vezana uz aktualnosti kojima su ispitanici svakodnevno izloženi putem medija koji su danas sveprisutni i lako dostupni. Zahvaljujući tome, ne čudi da su sva pitanja većinski točno odgovorena jer takve stvari ostanu u uhu, a zbog svoje specifične prirode lako ih je prepoznati i točno odgovoriti.

Ono što zabrinjava jest podatak da dio ispitanika ne razlikuje termine vladajuća koalicija i opozicija, što se vidi kroz pitanje o sastavu Kukuriku koalicije; više od deset posto ispitanika zajedno je stavilo SDP i HDZ kao vladajuće u Kukuriku koaliciji što je alarmantno ukoliko

znamo da su ispitanici polaznici Fakulteta političkih znanosti i da ne razlikuju osnovne dimenzije političke stvarnosti.

Tablica 4: Postotak točnih odgovora na pitanja vezana uz aktualno političko znanje

Pitanja	Postotak točnih odgovora (%)	Postotak netočnih odgovora (%)
4. RH je članica NATO-a od:	50	50
5. Aktualni predsjednik Sabora je:	87	13
6. Koliki je broj ministrica u Vladi RH?	62	38
7. Kukuriku koaliciju čine sljedeće stranke:	87	23
8. Najveća nacionalna manjina u RH:	98	2
9. Prvi sljedeći izbori koji će se održati u RH bit će:¹⁰	85	15
10. Zadnji referendum u RH održan je:¹¹	93	7

Usporedba rezultata prema spolu pokazuje manje razlike nego u odgovorima u prijašnjim cjelinama. To govori o podjednakoj informiranosti kako studentica tako i studenata što, uzevši u obzir prirodu zanimanja za koji se obrazuju ima smisla zbog potrebe za konstantnom informiranošću. No, pojedinci to ruše, ali stanje nije pretjerano zabrinjavajuće s obzirom na dobivene rezultate. Razlike u odgovorima na koje sam naišla bile su na pitanja o godini pristupanja RH u NATO, gdje su studentice pokazale veće znanje (50,9 u odnosu na 44 posto), dok su studenti više znali stranke Kukuriku koalicije (96 prema 82,5 posto).

¹⁰ U vrijeme provođenja istraživanja, prvi sljedeći izbori bili su za Europski parlament.

¹¹ Zadnji referendum do provođenja istraživanja.

Prema završenom srednjoškolskom obrazovanju, bivši gimnazijalci bolje barataju znanjima o broju ministrica u Vladi, strankama u Kukuriku koaliciji te zadnje održanom referendumu. O svim ostalim pitanjima bolje znaju studenti koji su završili neku drugu četverogodišnju srednju školu, s time da je razlika najzamjetnija u pitanju članstva RH u NATO-u i nadolazećim izborima.

4.2. Politički stavovi studenata preddiplomskih studija Fakulteta političkih znanosti

Ispitivanje političkih stavova zasebna je cjelina, odvojena od pitanja političkog znanja jer na svako postavljeno pitanje nije moguće dati točan odgovor jer on ne postoji. Ono što je putem tih pitanja moguće uvidjeti je stavove i mišljenja studenata koji su u većoj ili manjoj mjeri sukladni demokratskoj kulturi. Zbog tog što su politički stavovi važan dio demokratske kulture te neki od njih odgovaraju istoj ili se s njom kose, smatrala sam da je važno provjeriti kako studenti stoje u tom dijelu. Stoga je zadnjih sedam pitanja ankete rezervirano za političke stavove ispitanika. Kao što je već prije navedeno, stavovi su ispitivani na način da su postavljene tvrdnje s kojima su se ispitanici mogli složiti ili ne složiti i to na pet različitih razina (uopće se ne slažem, ne slažem se, niti se slažem niti se ne slažem, slažem se, u potpunosti se slažem).

Važnost ispitivanja stavova jest u tome što izrečeni stavovi pokazuju razinu autoritarnosti pojedinog ispitanika. Visoka razina autoritarnosti u suprotnosti je s demokratskom kulturom te je i to jedan od razloga zašto u društvu koje ima visoke pretenzije prema autoritarnosti nije moguće u potpunosti uspostaviti, stabilizirati i konsolidirati demokraciju.

Kroz sedam anketno postavljenih pitanja moguće je uvidjeti kakve stavove imaju studenti FPZG-a te koliko su oni u (ne) skladu s idealom demokratske kulture. Stavovi koji su potrebni demokratskom društvu, koji njeguju i jačaju demokratsku kulturu svode razinu autoritarnosti na minimum, daju slobodu i prava svima, bez obzira na nacionalnost, vjeru, seksualnu orijentaciju ili bilo koju drugu moguću razlikovnu dimenziju među ljudima.

Budući da su pitanja vezana uz stavove postavljena drugačije od onih o političkom znanju, držim da je važno da svako pitanje obradim pojedinačno i iznesem rezultate vezane uz pitano.

4.2.1. Sloboda govora, izražavanja, mišljenja

Sloboda govora, izražavanja, mišljenja zajamčena su Općom deklaracijom o ljudskim pravima i Ustavom RH. Zato su pitanja vezana uz te slobode uvrštena u ovu anketu kao veoma relevantna jer su temelj demokratske kulture potrebne da bi demokracija funkcionirala.

Pitanja koja se odnose na slobode jesu; 16. U slučaju nekih važnih tema, ponekad je bolje ograničiti mogućnost da svi ljudi u medijima otvoreno mogu iznijeti ono što misle; 17. Neke

od sadašnjih političkih stranaka trebalo bi zakonom zabraniti; 22. Homoseksualnim osobama trebalo bi zabraniti javno nastupanje jer na taj način loše utječu na odgoj mladih¹².

Tablica 5: Odgovori na pitanja vezana uz slobodu govora, izražavanja, mišljenja

Pitanje	Uopće se ne slažem (%)	Ne slažem se (%)	Niti se slažem niti se ne slažem (%)	Slažem se (%)	U potpunosti se slažem (%)	Nije odgovoreno (%)
16.	18	44	14	16	6	2
17.	13	27	27	16	15	2
22.	66	16	13	2	1	2

Prvo pitanje, pitanje broj 16. vezano uz navedene slobode jest ono o ograničavanju mogućnosti iznošenja mišljenja u medijima o važnim pitanjima. Ovo je pitanje namjerno postavljeno na taj način da ograničava zabranu samo po pitanju važnih tema, no irrelevantno je radi li se zapravo o važnim ili nevažnim temama (i kako ih uopće razlikovati, gdje je granica između bitnog i nebitnog i tko je može odrediti). Važno je misle li studenti da je potrebna zabrana potpune slobode govora. Rezultati pokazuju da je preko 20 posto¹³ ispitanika za zabranu potpune slobode govora. To je velik broj ako se uzme u obzir da su takvo mišljenje izrazili ljudi koji bi se trebali zalagati za slobodu govora, slobodu medija kao budući, a neki već i sadašnji medijski djelatnici ili djelatnici u javnoj sferi nevezano za konačno profesionalno određenje. Kao takvi, oni bi trebali biti glavni promotori slobode izražavanja, a ne je uskraćivati, bez obzira na to slažu li se ili ne s određenim iznesenim mišljenjem, kako o važnim pitanjima, tako i o onima iznesenim unutar četiri zida ili u javnoj sferi.

¹² Nadalje, koristit će se samo redni brojevi pitanja, koji stoje ispred navedenog pitanja, to jest konstatacije.

¹³ 15,5 posto ispitanika odgovorilo je da se slaže vezano uz potrebu ograničavanja iznošenja mišljenja, dok se šest posto u potpunosti slaže s ograničavanjem.

Uspoređujući odgovore studenata s obzirom na njihovo završeno srednjoškolsko obrazovanje, nisam naišla na veće razlike između gimnazijalaca i onih koji su pohađali neku drugu četverogodišnju srednju školu. Kad se usporede odgovori prema spolu, tu ima razlike: studentice se više slažu s time da je ponekad potrebno ograničiti otvoreno iznošenje mišljenja dok su studenti više neodređeni, to jest ne mogu se odlučiti pa su odgovorili da se niti slažu niti ne slažu s tom konstatacijom.

Tablica 6: Odgovori na pitanje 16. *U slučaju nekih važnih tema, ponekad je bolje ograničiti mogućnost da svi ljudi u medijima otvoreno mogu iznijeti ono što misle **

		Ne slaže se	Niti se slaže niti ne slaže	Slaže se	Nije odgovoreno
Srednjoškolsko obrazovanje	Gimnazija	62	14	21	3
	Druga SŠ	58	16	26	0
Spol	Ž	63	12	25	0
	M	56	20	16	8

* odgovori uopće se ne slažem i ne slažem se , te slažem se i slažem se u potpunosti grupirani su zajedno kako bi pojedine razlike između dvije krajnosti bile jasnije i izraženije.

Pitanje koje se također odnosi na slobodu izražavanja, u malo produbljenijem smislu jest ono pod brojem 17. vezano uz pojedine političke stranke i njihovu zabranu. Zabraniti određenu političku stranku istoznačno je sa zabranom izražavanja pojedinca jer je rezultat isti: nemogućnost iznošenja vlastitog mišljenja, samo u slučaju pojedinca direktnog, a u slučaju političke stranke posredovanog putem te stranke. Rezultati ispitanika pokazuju još veću zastupljenost neliberalnog gledišta; gotovo 30 posto ispitanika smatra da bi trebalo zabraniti pojedine političke stranke. Važno je pritom naglasiti da u političke stranke ovdje ne ubrajamo stranke koje su neustavne prema Ustavu RH već se radi o postojećim strankama koje su u suglasnosti s hrvatskim zakonima.

Zanimljivo je da se odgovori bivših gimnazijalaca razlikuju od bivših učenika drugih četverogodišnjih škola. Naime, gimnazijalci se više ne slažu s time da bi trebalo neke

političke stranke zabraniti, dok se većina bivših učenika drugih četverogodišnjih srednjih škola s time slaže. No, ta razlika nije statistički značajna, ali ukazuje na to da su, u ovom slučaju bivši gimnazijalci liberalniji i tolerantniji, što ne mora biti posljedica vrste srednjoškolskog obrazovanja već odgoja i osobnih preferencija i pogleda na svijet.

Po pitanju spola, razlika u odgovorima na pitanje o zabrani političkih stranaka nema, što ukazuje na to da studentice i studenti veoma slično doživljavaju političke stranke, nevezano za spol.

Tablica 7: Odgovori na pitanje 17. *Neke od sadašnjih političkih stranaka trebalo bi zakonom zabraniti **

		Ne slaže se	Niti se slaže niti ne slaže	Slaže se	Nije odgovoreno
Srednjoškolsko obrazovanje	Gimnazija	41	29	27	3
	Druga SŠ	32	26	42	0
Spol	Ž	39	30	31	0
	M	40	24	28	8

Uz ova dva navedena pitanja, postavljeno je još jedno koje pripada ovoj skupini, a to je ono pod brojm 22. o javnom nastupanju homoseksualnih osoba; to je pitanje razrađeno tako da je dodan dio u kojem se navodi da javni nastup homoseksualnih osoba treba zabraniti zbog lošeg utjecaja na odgoj mladih. Ispitanici se ovdje slažu s izjavom u samo 3,6 posto, što je prilično nizak postotak i zadovoljavajući. No, razlog tako niskom neslaganju može biti u tome što je izjava/pitanje razrađeno i odnosi se na mišljenje da homoseksualci negativno utječu na mlade. To može biti razlog zašto više ljudi nije, sukladno prijašnjim pitanjima i odgovorima s velikom dozom netolerancije, odgovorilo u većem postotku potvrdno za zabranu javnog nastupa homoseksualaca.

Što se tiče razlike u odgovorima prema srednjoškolskom obrazovanju i prema spolu, njih gotovo nema, to jest nezamjetne su. Na razliku se nailazi jedino po pitanju spola, ali je važno uzeti u obzir studente koji nisu odgovorili. Oni koji nisu odgovorili na pitanje mogu poistovjetiti s onima koji se niti slažu niti ne slažu s tvrdnjom jer je odgovor da se niti slažu

ni ne slažu najneodređeniji. On iskazuje nezainteresiranost i nezauzimanje stava, što dovodi do toga da tada nema razlike u odgovorima između studenata i studentica.

Tablica 8: Odgovori na pitanje 22. *Homoseksualnim osobama trebalo bi zabraniti javno nastupanje jer na taj način loše utječu na odgoj mladih **

		Ne slaže se	Niti se slaže niti ne slaže	Slaže se	Nije odgovoreno
Srednjoškolsko obrazovanje	Gimnazija	79	13	5	3
	Druga SŠ	84	16	0	0
Spol	Ž	81	16	3	0
	M	80	8	4	8

U sva tri pitanja vidljivo je da postoji prilično velik broj onih koji se nisu opredijelili ni za jedno mišljenje već su ostali u sivoj zoni te se ni ne slažu niti slažu s navedenim tvrdnjama. To ukazuje na određenu neosjetljivost i nezainteresiranost kod tih ispitanika te govori u prilog tome da to ne smatraju važnih pitanjima, kad o njima ne stvaraju mišljenja. To je isto jedan od pokazatelja koji zabrinjavaju jer su to pitanja koja se tiču temeljnih prava i sloboda, koja su ključna kako bi jedna demokratska država mogla funkcionirati te je stoga veoma važno da postoji određena osjetljivost na ta pitanja i, prema tome, da se zauzme određeni stav i formira mišljenje.

4.2.2. Povjerenje u političke stranke

Povjerenje u stranku označava određenu razinu poistovjećivanja sa strankom, vjere u njihovu nužnost i potrebnost, razumijevanje i simpatiziranje stranačkih težnji, rada, programa, angažiranih ljudi, predstavnika i članova stranke. Tu dakako pripada već obrađeno pitanje o potrebi zabrane određenih političkih stranaka, ali najvažnije je pitanje o tome smatraju li ispitanici da se u stranke učlanjuju uglavnom oni koji žele stranačkim putem doći do posla.

To pitanje u anketi je glasilo: 18. U političkim strankama većinom se učlanjuju ljudi koji žele stvoriti veze radi pronalaska dobrog posla. Odgovori su pokazali da je brojka onih koji smatraju da to jest tako veća od polovice; preko 63 posto smatra da je razlog učlanjena u političku stranku stvaranje veza za pronalazak dobrog posla. To je najzabrinjavajući rezultat u ovoj anketi koji pokazuje da postojeće stranke na političkoj sceni ne rade dobro svoj posao što se tiče vlastitog imidža i dojma koji ostavljaju na mlade, u ovom slučaju na studente FPZG-a. Zabrinjavajuće je to da većina smatra da političke stranke služe samo kao odskočna daska u poslovni svijet, dok sve ono što bi trebalo biti primarno u radu političke stranke ostaje po strani, počevši od predstavljanja interesa vlastitih birača i građana. To je ono na što bi trebalo upozoriti one koji se trenutno nalaze na političkoj sceni kako bi se taj trend prekinuo i kako bi političke stranke postale ono što trebaju biti, predstavnici naroda i njegovih želja, i tako vratile povjerenje u sebe i svoju postojanost, a time omogućile reprezentativne procese posredne demokracije. Jer političke stranke su veoma važan element političkog sustava u reprezentativnim demokracijama kao što je Hrvatska i time predstavljaju dio biračkog tijela, to jest građana.

Tablica 9: Odgovori na pitanje 18. *U političkim strankama većinom se učlanjuju ljudi koji žele stvoriti veze radi pronalaska dobrog posla **

		Ne slaže se	Niti se slaže niti ne slaže	Slaže se	Nije odgovoreno
Srednjoškolsko obrazovanje	Gimnazija	6	27	64	3
	Druga SŠ	11	21	68	0
Spol	Ž	7	28	65	0
	M	8	20	56	8

4.2.3. Nacionalizam

Ovdje nacionalizam označava negativan odnos prema svim drugim narodima osim hrvatskog naroda na prostoru Republike Hrvatske, to jest dominaciju jedne nacionalne skupine nad ostalima, Hrvata nad drugim nacionalnostima. Postavljeno pitanje bilo je: 19: U Hrvatskoj bi Hrvati trebali imati veća prava od pripadnika drugih naroda. Broj onih koji se slažu da bi Hrvati trebali imati veća prava od ostalih naroda u RH iznosi gotovo 12 posto; to nije zabrinjavajuće, barem ne po količini onih koji to smatraju, no ipak treba na to obratiti pažnju. Razlog zašto se neki slažu s potrebom dominacije Hrvata nad ostalima možemo pronaći u još uvijek aktualnim temama vezanim uz Domovinski rat te, s obzirom da su ispitanici koji su odgovarali na ovu anketu osobe koje su za vrijeme rata većinom tek rođene, nisu mogli pamtiti rat i sve što se za vrijeme njega događalo. To ukazuje na to da je zastupljenost teme Domovinskog rata u životu mladih velika, počevši od tema u medijima pa sve do obiteljskih situacija i odgajanja. No, konstantno spominjanje rata, raspirivanje vatre u medijima i javnoj sferi ostavlja to pitanje aktualno i to može biti razlog prisutnog nacionalizma u negativnom smislu kod mladih.

Tablica 10: Odgovori na pitanje 19. *U Hrvatskoj bi Hrvati trebali imati veća prava od pripadnika drugih naroda **

		Ne slaže se	Niti se slaže niti ne slaže	Slaže se	Nije odgovoreno
Srednjoškolsko obrazovanje	Gimnazija	71	16	10	3
	Druga SŠ	58	21	21	0
Spol	Ž	70	16	14	0
	M	64	20	8	8

4.2.4. Civilno društvo

Civilno društvo, slažu se gotovo svi politolozi, važno je za demokraciju: njeno utemeljenje, opstanak, razvoj. Zato je bilo važno pitati ispitanike smatraju li udruge građana, civilno društvo važnim za razvoj demokracije i rješavanje problema s kojima se suočavaju. Pitanje 20. glasi: Udruge građana važne su za razvoj demokracije i rješavanje niza problema. Ovdje je zapažen najbolji rezultat jer više od 80 posto smatra da su udruge veoma važne i uviđa njihovu korist i smisao u realnom svijetu. Zanimljivo je koliko su bolje prihvaćene udruge, kao dio nevladinog sektora od političkih stranaka vezanih uz državnu vlast. To pokazuje da je i kod mladih prisutna svojevrsna odbojnost politike i javnog sektora dok se civilni sektor doživljava i dalje kao nešto što brine o boljitku i trudi se ići u tom smjeru.

Tablica 11: Odgovori na pitanje 20. *Udruge građana važne su za razvoj demokracije i rješavanje niza problema **

		Ne slaže se	Niti se slaže niti ne slaže	Slaže se	Nije odgovoreno
Srednjoškolsko obrazovanje	Gimnazija	2	6	89	3
	Druga SŠ	0	21	79	0
Spol	Ž	0	11	89	0
	M	4	8	80	8

4.2.5. Seksizam

U doba u kojem je ravnopravnost spolova još uvijek važna tema, gdje se žene još uvijek bore da se izjednače s muškarcima na mnogo polja, važno je vidjeti što studenti misle o tome.

Tvrdnja pod brojem 21 odnosi se na ravnopravnost spolova: Većina poslova može se podijeliti na one koju su primjereniji ženama i one koji su primjereniji muškarcima. S tvrdnjom da se većina poslova može podijeliti na muške, odnosno ženske slaže se malo više od 14 posto studenata. To nije zabrinjavajuća brojka, no i ona je velika kad se pogledaju svi

napori koji su se ulagali, i još se uvijek ulažu kako bi se došlo do ravnopravnosti. Ovaj rezultat može biti indikator da možda još uvijek nije dovoljno napravljeno po tom pitanju i trenutna situacija u kojoj se nalazimo (određena zanimanja još su uvijek u većoj mjeri namijenjena muškarcima, primjerice veći broj muškaraca na najvišim pozicijama) još uvijek dovodi do raspodjele poslova na muške i ženske, što kod nekih dovodi do mišljenja da se onda poslovi i trebaju dijeliti na muške i ženske kad je već cijeli sustav tako posložen.

Tablica 12: Odgovori na pitanje 21. *Većina poslova može se podijeliti na one koju su primjereniji ženama i one koji su primjereniji muškarcima **

		Ne slaže se	Niti se slaže niti ne slaže	Slaže se	Nije odgovoreno
Srednjoškolsko obrazovanje	Gimnazija	67	21	9	3
	Druga SŠ	53	21	26	0
Spol	Ž	68	20	12	0
	M	52	24	16	8

4.3. Osvrt na istraživanje provedeno na studentima

S obzirom na prirodu ispitivanog, količina krivih odgovora u dijelu provjere znanja jest velika. Ukazuje na nedostatak osnovnog, temeljnog znanja što za buduće politologe, ali i (političke) novinare smatram velikim nedostatkom. S obzirom da je to znanje temelj na koji se nadograđuje sve ostalo prikupljeno znanje, kako na fakultetu tako i općenito u svakodnevnom životu, važno je da ono postoji, da činjenične informacije budu pohranjene u glavama kako bi se mogle koristiti pri kritičkom razmišljanju koje je temelj dobrog funkcioniranja u demokratskom društvu te ujedno omogućuje progres. Pojmovi su nešto što ne bi trebalo biti diskutabilno kad govorimo o budućim akademskim građanima. No, prema rezultatima vidimo da temeljne distinkcije među pojmovima, razlikovanja na temelju primjera nisu svima u potpunosti jasna. Iako je broj takvih mali, on je zabrinjavajući kad znamo da se radi o studentima koji se pripremaju za političko područje, nebitno koji njegov dio, biti aktivan akter.

Politički stavovi i njihova usklađenost s dominantnom demokratskom kulturom generalno nije zadovoljavajuća. Uvijek će biti onih koji se neće slagati s temeljnim postavkama demokracije i njenim slobodama i pravima. Ali, ono što zabrinjava jest to da i dalje postoji velika razina netolerancije na različito i ono s čime se pojedinac ne slaže te velika odbojnost prema drugačijem. To je problematično i potrebno promijeniti jer dovodi do određene netrpeljivosti koja se s niže razine prenosi na višu. Također, i dalje postoje rodne razlike i još će dugo vremena biti potrebno da bi se stanje u potpunosti promijenilo, ali mišljenja dana na tvrdnju o poslovima rezerviranim za određeni spol ne ohrabruju i ne ulijevaju nadu da će se išta ubrzo promijeniti ukoliko to i dalje budu prisutni diskursi. Ono što je ispalo svjetla točka, vezano uz stavove jest mišljenje i smatranje civilnog društva, civilnih udruga važnim faktorom u demokraciji i važno je da i dalje sve više povećava broj onih koji smatraju civilno društvo jednim od glavnih aktera prilikom rješavanja problema.

5. Usporedba studenata i maturanata

Rezultate GONG-ovog istraživanja provedenog na hrvatskim maturantima 2011. usporedit ću s istraživanjem provedenim na studentima preddiplomskih studija FPZG-a 2014. S obzirom da su ova istraživanja bila podijeljena u dva dijela, onaj koji se odnosi na političko znanje i onaj o političkim stavovima, na taj će način biti i uspoređeni. Iako su ispitivane skupine različite, vrijeme u kojem su ispitivani je također različito, željela bih pokazati neke sličnosti i razlike vidljive putem ta dva istraživanja koje, što se tiče istraživanja provedenog na studentima nisu reprezentativna, ali su svojevrsni odraz stanja i mogući poticaj budućim istraživačima da se time više bave. Također, smatram da se iz svakog istraživanja mogu izvući pouke i primijeniti se u budućnosti za poboljšanje i razvoj postojećeg stanja.

5.1. Usporedba istraživanja

GONG-ov upitnik za maturante sastoji se od dijela vezanog uz političku pismenost, to jest političko znanje, dio vezan uz političke stavove te dio o Europskoj uniji. Istraživanje provedeno na studentima također se bavi političkim znanjem i političkim stavovima, dok pitanja vezana uz Europsku uniju nisu posebno postavljena, što je jedna od razlika između istraživanja te se dio o Europskoj uniji neće uspoređivati.

2011. tema Europske unije duboko je zašla u hrvatski javni diskurs te je bilo zanimljivo pitati mlade što o njoj misle, s obzirom da se Hrvatska tada pripremala za stjecanje statusa punopravne članice. 2014. Hrvatska je već bila članica Europske unije pa o toj temi nije bilo moguće na isti način pitati studente što misle o Europskoj uniji jer se diskurs poprilično izmijenio, kao i informacije i znanje o Europskoj uniji, zbog čega dio o Europskoj uniji nije obuhvaćen istraživanjem na studentima.

5.1.1. Usporedba političkog znanja maturanata i studenata

Maturantima je postavljeno 19 pitanja u dijelu vezanom uz političko znanje, dok je studentima postavljeno 15 pitanja. Neka su pitanja jednaka, neka slična tako da je konačne rezultate moguće uspoređivati zbog sličnosti ispitivanog. U oba istraživanja u dijelu ispitivanja političkog znanja ispitivalo se tri različite dimenzije: u slučaju maturanata to su temeljni politički pojmovi, ustavno-političko ustrojstvo i poznavanje aktualnih političkih

dogadaja i činjenica, dok je kod studenata ispitivano znanje o ustrojstvu vlasti u Hrvatskoj, pravosuđe i sudstvo te političke aktualnosti, to jest političku informiranost.

Prosječno političko znanje maturanta iznosi nešto manje od 43 posto prema točnim odgovorima, što je, u odnosu na studente manje za gotovo 30 posto: studenti su u prosjeku točno odgovorili na 70,87 posto pitanja. Razlika je očekivana i potvrđuje tezu prema kojoj studenti posjeduju veće političko znanje u odnosu na maturante. To je i logično s obzirom da je političko znanje ono što se primarno uči na Fakultetu političkih znanosti i studenti su s temeljnim pojmovima, institucijama, političkim činjenicama suočeni svaki dan. Maturanti, ovisno o svojem srednjoškolskom obrazovanju uče u manjoj ili većoj mjeri puno manje nego što to uče studenti političkih znanosti te je za mnoge maturante politika van interesnog područja dok bi se za studente Fakulteta političkih znanosti moglo pretpostaviti da im je politička stvarnost domena interesa. Razlika je vidljiva i među samim maturantima, ovisno o srednjoškolskom obrazovanju. Tako studenti trogodišnjih škola imaju za posljedicu, zahvaljujući nedostupnosti sadržaja vezanih uz političko znanje puno veće političko neznanje.

Tablica 13: Usporedba točnih odgovora maturanta i studenata u postocima

	Maturanti (%)	Studenti (%)
Ž	43	69
M	47	73
Gimnazija	51	70
Druga četverogodišnja SŠ	46	73
Trogodišnja SŠ	35	-
Prosjek:	43	71

Što se tiče razlike vidljive u formalnom obrazovanju između maturanta različitih srednjih škola, ono je nemoguće ispitivati za studente jer su oni svi unutar istog formalnog obrazovanja, s većinom istih predmeta, barem onih obveznih za oba studija, i politologiju i

novinarstvo. Moguće je uspoređivati jedino na temelju završenog srednjoškolskog obrazovanja jer eventualne razlike među različitim godinama na studiju, ako i postoje nisu vezana za godinu studija jer su pitanja postavljanja u anketi obrađena putem nastave na prvoj godini Fakulteta, kao i u srednjoj školi te čine osnovno političko znanje.

5.1.2. Usporedba političkih stavova maturanata i studenata

Maturantima su postavljene tvrdnje iz različitih skala vezanih uz demokratsku kulturu. Tako postavljene tvrdnje mjere razinu autoritarnosti, političkog cinizma, aktivističkog cinizma, isključivog nacionalizma, demokratskog aktivizma, tradicionalizma rodnih uloga te homofobije. Ono što je različito između istraživanja provedenog na maturantima i onog provedenog na studentima jest u tome što svaka od gore navedenih skala ima po nekoliko pitanja dok su pitanja koja su bila postavljena studentima odabrana iz svake skale po jedno. Tako da će usporedba slaganja i neslaganja s postavljenim tvrdnjama biti napravljena tako da će pitanja koja su ista biti razmatrana i uspoređivana.

S obzirom da je u GONG-ovu istraživanju istraživano sedam područja, bit će uspoređeno sedam pitanja. Također, usporedit ću odgovore prema spolu i završenom, to jest trenutnom (u trenutku istraživanja) srednjoškolskom obrazovanju ispitanika.

Rezultati istraživanja na maturantima pokazuju značajne razlike između ispitanika prema vrsti srednjoškolskog programa koji pohađaju. Kao razlog takvih, očekivanih rezultata autori navode da se radi o nepoklapanju gradiva i programa što dovodi do tog da gimnazijalci pokazuju stavove bliže demokratskoj kulturi od onih čije srednjoškolsko obrazovanje nije gimnazija već neka druga srednja škola. Što se tiče razlike u rezultatima između gimnazijalaca i maturanata drugih četverogodišnjih škola, ona je manja nego što je ta razlika između gimnazijalaca i maturanata trogodišnjih škola.

S obzirom na mogućnosti, istraživači su uspjeli otkriti osam prediktora formiranja određenog stava, uključujući i već spomenuto formalno srednjoškolsko obrazovanje. Tu se nalaze prosjek ocjena na kraju prošlog razreda, spol, stupanj obrazovanja roditelja, utjecaj medija, interes za javne poslove, članstvo u političkim strankama i nevladinim organizacijama te članstvo ukućana u političkim strankama i nevladinim organizacijama.

Istraživanje provedeno na studentima manje je opsežno te se od gore navedenih osam prediktora istraživalo jedino završeno formalno srednjoškolsko obrazovanje te spol, tako da

su rezultati između istraživanja uspoređeni po tim varijablama te će biti prezentirani jedan po jedan.

Tablica 14: Pitanja za usporedbu

1. U slučaju nekih važnih tema, ponekad je bolje ograničiti mogućnost da svi ljudi u medijima otvoreno mogu iznijeti ono što misle
2. Neke od sadašnjih političkih stranaka trebalo bi zakonom zabraniti
3. U političkim strankama većinom se učlanjuju ljudi koji žele stvoriti veze radi pronalaska dobrog posla
4. U Hrvatskoj bi Hrvati trebali imati veća prava od pripadnika drugih naroda
5. Udruge građana važne su za razvoj demokracije i rješavanje niza problema
6. Većina poslova može se podijeliti na one koju su primjereniji ženama i one koji su primjereniji muškarcima
7. Homoseksualnim osobama trebalo bi zabraniti javno nastupanje jer na taj način loše utječu na odgoj mladih

Pitanje pod brojem 1. iz *Tablice 14* govori o razini autoritarnosti među ispitanicima.

Maturanti se u odnosu na studente gotovo dvostruko manje ne slažu s tvrdnjom da ponekad treba ograničiti otvoreno mišljenje u medijima što pokazuje na visoku razinu autoritarnosti gdje se gotovo 34 posto ispitanika slaže da bi trebali ponekad zabraniti slobodu iznošenja vlastitog mišljenja u medijima. Ovdje je vidljiva prisutnost političkog radikalizma koji se očituje u mišljenju da neka mišljenja smiju biti zabranjena i kao takva ne iznesena u medijima. Takav stav onemogućuje dijalog i argumentiranu raspravu već dovodi do jednostranosti koja je u čistoj suprotnosti s demokratskom političkom kulturom.

Tablica 15: Autoritarnost: U slučaju nekih važnih tema, ponekad je bolje ograničiti mogućnost da svi ljudi u medijima otvoreno mogu iznijeti ono što misle

	Ne slaže se	Niti se slaže niti ne slaže	Slaže se	Nije odgovoreno
Maturanti	33	31	34	2
Studenti	61	15	22	2

Što se tiče političkog cinizma mjerenog tvrdnjom 2. iz *Tablice 15*, maturanti se opet gotovo dvostruko manje nego studenti ne slažu s time da bi neke političke stranke trebalo zakonom zabraniti. Ovdje je također vidljivo da su maturanti politički radikalniji od studenata te da postoji averzija prema određenim strankama što se očituje u rezultatima. Također, onemogućavanje prisutnosti političkih stranaka, skupina koje predstavljaju političke interese neke grupe onemogućava se predstavljanje različitih interesa, što je srž demokracije.

Tablica 16: Politički cinizam: Neke od sadašnjih političkih stranaka trebalo bi zakonom zabraniti

	Ne slaže se	Niti se slaže niti ne slaže	Slaže se	Nije odgovoreno
Maturanti	22	31	45	2
Studenti	39	28	31	2

Aktivistički cinizam je jedina kategorija u kojoj su studenti skeptičniji i negativniji od maturanata te time i udaljeniji od postavki demokratske kulture. Tako gotovo 65 posto studenata smatra da političke stranke služe za pronalazak dobrog posla te da je to razlog zašto se većina u njih uključuju, dok je istog mišljenja skoro 46 posto maturanata. Ovakva razlika, u kojoj je aktivistički cinizam već kod studenata nego kod maturanata moguće je objasniti većim angažmanom u svijetu politike, negativnim prikazima u medijima, a iz prijašnjeg dijela usporedbe istraživanja vidljivo je da su studenti informiraniji nego maturanti.

Tablica 17: Aktivistički cinizam: U političkim strankama većinom se učlanjuju ljudi koji žele stvoriti veze radi pronalaska dobrog posla

	Ne slaže se	Niti se slaže niti ne slaže	Slaže se	Nije odgovoreno
Maturanti	13	40	45	2
Studenti	7	26	65	2

Što se tiče nacionalne isključivosti, tu su maturanti opet pokazali veću isključivost od studenata složivši se s nešto više od 40 posto da bi Hrvati u Hrvatskoj trebali imati veća prava od ostalih naroda. Kod studenata se s tom tvrdnjom složilo tek nešto više od 12 posto ispitanika što pokazuje na veću upoznatost s demokratskom kulturom, pojmom naroda unutar države te veću toleranciju na različitost, a s druge strane jednakost u toj različitosti kad se radi o pravima.

Tablica 18: Isključivi nacionalizam: U Hrvatskoj bi Hrvati trebali imati veća prava od pripadnika drugih naroda

	Ne slaže se	Niti se slaže niti ne slaže	Slaže se	Nije odgovoreno
Maturanti	37	21	41	1
Studenti	68	17	12	3

Pozitivno je što apsolutna većina i maturanta i studenata uviđa važnost udruga i civilnog društva u demokracijama te je to ohrabrujuće i pokazuje pozitivan stav prema demokratskom aktivizmu. Vidljivo je da su udruge, za razliku od političkih stranaka pozitivno prihvaćene kao akteri u političkom i javnom životu te se smatra da pozitivno utječu na razvoj demokracije. To bi mogla biti dvostruka poruka: političkim strankama da svoj posao, prema mišljenju ispitanika ne odrađuju zadovoljavajuće, dok bi udrugama mogla biti dodatni vjetar u leđa i poticaj za daljnju borbu i rješavanje problema.

Tablica 19: Demokratski aktivizam: Udruge građana važne su za razvoj demokracije i rješavanje niza problema

	Ne slaže se	Niti se slaže niti ne slaže	Slaže se	Nije odgovoreno
Maturanti	11	27	60	2
Studenti	1	10	87	2

Velika razlika među odgovorima jest ona vezana uz tradicionalizam rodних uloga, gdje je on gotovo trostruko prisutniji kod maturanata nego kod studenata. Čak gotovo 45 posto maturanata smatra da se većina poslova može podijeliti na muške i ženske, što govori o tome da je rodna podjela još uvijek jako prisutna u našem društvu te da mlade generacije i dalje ne priznaju jednakost među rodovima i spolovima. To je zabrinjavajuće jer se time produbljuje nejednakost koja je u suprotnosti s demokratskom kulturom.

Tablica 20: Tradicionalizam rodних uloga: Većina poslova može se podijeliti na one koju su primjereniji ženama i one koji su primjereniji muškarcima

	Ne slaže se	Niti se slaže niti ne slaže	Slaže se	Nije odgovoreno
Maturanti	30	24	45	1
Studenti	63	21	14	2

No, najviše zabrinjava homofobija prisutna kod maturanata gdje čak 64 posto njih smatra da homoseksualne osobe loše utječu na mlade te bi im trebalo zabraniti javne nastupe. To se može vezati uz tradicionalizam rodних uloga gdje je za svaki rod, i muški i ženski unaprijed predodređeno što se smije, a što ne smije te što je „prirodno“. Odavde je vidljivo da i dalje nije napravljeno dovoljno kako bi se mladima ukazalo na potrebu prihvatanja različitosti, omogućavanja suživota te korištenje osnovnih ljudskih prava i sloboda.

Tablica 21: Homofobija: Homoseksualnim osobama trebalo bi zabraniti javno nastupanje jer na taj način loše utječu na odgoj mladih

	Ne slaže se	Niti se slaže niti ne slaže	Slaže se	Nije odgovoreno
Maturanti	15	20	64	1
Studenti	81	13	4	2

6. Zaključak

Provedenim istraživanjima te usporedbom istih rezultati su pokazali da su maturanti, kao najsvježiji dio građanstva prilično loše potkovani u smislu količine znanja o politici: kako o osnovnim pojmovima, načinima funkcioniranja političkog sustava i njegovih dijelova, tako i vezano uz aktualnosti. No, to znanje veoma ovisi o vrsti srednjoškolskog obrazovanja: zbog razlike u programima i predmetima, dolazi do razlike u količini prenesenog znanja. Tako maturanti iz trogodišnje srednje škole pokazuju najniže razine znanja, nakon njih su maturanti iz četverogodišnjih strukovnih srednjih škola, dok najviše znanja pokazuju gimnazijalci.

Razlog tome prvenstveno se nalazi u različitim obrazovnim programima, različitom izloženosti temama vezanih uz politiku. U gimnazijama je više društvenih predmeta kroz koje je moguće prožeti politička pitanja i tako obrazovati učenike. S druge strane, strukovne škole, a pogotovo trogodišnje nemaju toliko društvenih predmeta čime su automatski zakinuti za određeni dio znanja vezan uz politiku.

Kod studenata, količina znanja i točnih odgovora gotovo je dvostruko veća u pojedinim pitanjima, ali i generalno gledano sva pitanja studenti su pokazali veće političko znanje. No, s obzirom da je politika stručno područje politologa i novinara rezultati nisu u potpunosti zadovoljavajući jer pokazuju još uvijek nerazumijevanje osnovnih pojmova, distinkcije među granama vlasti, funkcioniranja institucija, a to je područje kojim se bave i za koji su se opredijelili.

Što se tiče političkih stavova, i tu postoje zamjetne razlike između maturanata i studenata. Velik je dio onih stavova koji su u nesrazmjeru s demokratskom kulturom, što je zabrinjavajuće jer potkopava osnovne demokratske vrijednosti: slobode, prava, jednakost, toleranciju. Također, kao što je slučaj s većim političkim neznanjem maturanata, tako je količina stavova koji nisu u skladu s demokratskom kulturom veća kod maturanata nego kod studenata. Jedina je razlika u skeptičnosti prema političkim strankama, gdje je ona veća kod studenata nego kod maturanata.

Rezultati dobiveni istraživanjem ne čude i potvrdili su tezu da maturanti znaju manje nego studenti čije je buduće zanimanje usko vezano uz područje politike koje je ispitivano. To je očekivano iz razloga što su maturanti iz različitih škola, s različitim ambicijama, interesnim područjima od studenata koji su odabrali Fakultet političkih znanosti te se fokus i interes

studenata utoliko više međusobno poklapa. Zbog tog je i nerazmjer između studenata u odgovorima puno manji nego što je to kod maturanata.

No, ono što je i dalje problematično je da čak i studenti čiji je primarni fokus područje politike ne pokazuju zavidno političko znanje ni količinu demokratski prihvatljivih stavova. To je ono što je alarmantno i pokazuje na nedostatak, prvenstveno formalnog obrazovanja koje bi zadovoljilo minimum, to jest osnovno političko znanje i smanjilo nesrazmjer ovisno o srednjoškolskom obrazovanju. Također, potrebno je ugraditi demokratsku kulturu kao dominantnu u društvo, pokazati zašto su vrijednosti njome zagovarane u prednosti nad nedemokratskima, što je to što demokraciju čini boljom od ostalih tipova vlasti.

Ova istraživanja idu u prilog situaciji kojoj smo svi svjedoci: veliko nezadovoljstvo mladih funkcioniranjem sustava, stanja u državi no, s druge strane, velika nezainteresiranost za politiku i sudjelovanje u političkim procesima. Velik broj mladih politički je neobrazovan što dovodi do negativnosti u političkom životu, samim time do neizvršavanja građanskih obveza. Nedostatak obrazovanja može se riješiti putem formalnog obrazovanja za što je potrebna prilagodba postojećeg sustava srednjoškolskog obrazovanja. Time bi se približilo politiku učenicima, samim time bio bi veći broj onih koji razumiju procese i važnost potrebe sudjelovanja, što bi, u konačnici dovelo do veće aktivnosti građana.

Zato je potrebno poboljšati srednjoškolske programe uvrštavanjem političkog obrazovanja kao veoma važnog i potrebnog, bilo kao zaseban predmet, bilo međupredmetno. Također, važno je da političko obrazovanje ne ovisi o trajanju srednje škole i području kojim se bavi jer će svi srednjoškolci postati punoljetni građani te će trebati podlogu na temelju koje će svoje dužnosti, prava i obveze izvršavati. Jer kao što Galston (2001.) kaže: „dobrim građaninom se ne rađa već postaje“.

7. Popis ilustracija

Tablica 1: Broj ispitanika prema spolu i završenom srednjoškolskom obrazovanju

Tablica 2: Odgovori na pitanja o ustrojstvu vlasti u RH

Tablica 3: Odgovori na pitanja o pravosuđu i sudstvu u RH

Tablica 4: Postotak točnih odgovora na pitanja vezana uz aktualno političko znanje

Tablica 5: Odgovori na pitanja vezana uz slobodu govora, izražavanja, mišljenja

Tablica 6: Odgovori na pitanje 16. *U slučaju nekih važnih tema, ponekad je bolje ograničiti mogućnost da svi ljudi u medijima otvoreno mogu iznijeti ono što misle*

Tablica 7: Odgovori na pitanje 17. *Neke od sadašnjih političkih stranaka trebalo bi zakonom zabraniti*

Tablica 8: Odgovori na pitanje 22. *Homoseksualnim osobama trebalo bi zabraniti javno nastupanje jer na taj način loše utječu na odgoj mladih*

Tablica 9: Odgovori na pitanje 18. *U političkim strankama većinom se učlanjuju ljudi koji žele stvoriti veze radi pronalaska dobrog posla*

Tablica 10: Odgovori na pitanje 19. *U Hrvatskoj bi Hrvati trebali imati veća prava od pripadnika drugih naroda*

Tablica 11: Odgovori na pitanje 20. *Udruge građana važne su za razvoj demokracije i rješavanje niza problema*

Tablica 12: Odgovori na pitanje 21. *Većina poslova može se podijeliti na one koju su primjereniji ženama i one koji su primjereniji muškarcima*

Tablica 13: Usporedba točnih odgovora maturanta i studenata u postocima

Tablica 14: Pitanja za usporedbu

Tablica 15: Autoritarnost: U slučaju nekih važnih tema, ponekad je bolje ograničiti mogućnost da svi ljudi u medijima otvoreno mogu iznijeti ono što misle

Tablica 16: Politički cinizam: Neke od sadašnjih političkih stranaka trebalo bi zakonom zabraniti

Tablica 17: Aktivistički cinizam: U političkim strankama većinom se učlanjuju ljudi koji žele stvoriti veze radi pronalaska dobrog posla

Tablica 18: Isključivi nacionalizam: U Hrvatskoj bi Hrvati trebali imati veća prava od pripadnika drugih naroda

Tablica 19: Demokratski aktivizam: Udruge građana važne su za razvoj demokracije i rješavanje niza problema

Tablica 20: Tradicionalizam rodnih uloga: Većina poslova može se podijeliti na one koju su primjereniji ženama i one koji su primjereniji muškarcima

Tablica 21: Homofobija: Homoseksualnim osobama trebalo bi zabraniti javno nastupanje jer na taj način loše utječu na odgoj mladih

8. Popis literature

- Bagić, D. Odgaja li škola dobre građane? Studija o političkoj socijalizaciji hrvatskih srednjoškolaca. GONG: Fakultet političkih znanosti, Zagreb, 2011.
- Domazet, M. Hard knowledge, soft values. Sociologija i prostor, Vol. 44 No. 174 (4) Veljača 2007. 505-523
- Galston, W. Political Knowledge, Political Engagement, and Civic Education. Annu. Rev. Polit. Sci. 2001. 4:217–234
- Gvozdenović, A. Politički utjecaj i vrijednosti kao odrednice političkog povjerenja mladih u Hrvatskoj.//Revija za sociologiju. 44. 2014., 1 ; str. 5-30
- Haralambos, M., Holborn, M. Sociology: themes and perspectives. 5th edition. Harper Collins, London, 2000.
- Ichilov, O. Political Socialization, Citizenship Education, and Democracy. Teachers College, New York Press, 1990.
- Ilišin, V., Gvozdanović, A., Potočnik, D. (ur.) Demokratski potencijali mladih u Hrvatskoj. Institut za društvena istraživanja u Zagrebu: Centar za demokraciju i pravo Miko Tripalo, Zagreb, 2015.
- Ilišin, V. Politička participacija mladih i politika prema mladima: Hrvatska u europskom kontekstu. Politička misao. 40. 2003. (i.e. 2004). 3: 37-57
- Kovačić, M., Vrbat, I. „Znam da ništa ne znam“: politička kompetencija i politička participacija među mladima u Zagrebu. Suvremene teme.7. 2014. 1: str. 56-76
- Podunavac, M. Politička kultura i politički odnosi. Radnička štampa, Beograd, 1982.
- Radat, K. Mladi i lokalna politika : aktivna lokalna politika za i prema mladima. Društvo za socijalnu podršku, Zagreb, 2014.
- Torney-Purta, J. Schwille, J. Amadeo, J. A. Civic Education Across Countries: Twenty-four National Case Studies. The International Association for the Evaluation of Educational Achievement, Amsterdam, 1999.

Vujčić, V. Politička kultura i politička socijalizacija. Alinea, Zagreb, 1993.

a. Internetske stranice

Deklaracija o ljudskim pravima: http://narodne-novine.nn.hr/clanci/međunarodni/2009_11_12_143.html (pristupljeno: 17.05.2016.)

Preporuke za povećanje konkurentnosti Hrvatske: http://www.azoo.hr/images/AZOO/Ravnatelj/55_Preporka_za_povecanje_konkurentnosti_Hrvatske.pdf (pristupljeno: 17.05.2016.)

Prva gimnazija Varaždin: http://www.gimnazija-varazdin.skole.hr/upload/gimnazija-varazdin/images/static3/1194/attachment/Godisnji_plan_i_program_2010-2011.pdf (pristupljeno: 06.05.2016.)

Ustav RH: <http://www.zakon.hr/z/94/Ustav-Republike-Hrvatske> (pristupljeno: 17.05.2016.)

9. Prilozi

Anketa provedena na studentima preddiplomskih studija Fakulteta političkih znanosti u Zagrebu

Poštovani,

ova anketa rađena je s ciljem istraživanja aktualnog političkog znanja i stavova mladih.

Anketa je anonimna, a rezultati će se koristiti isključivo u svrhu izrade znanstvenog i stručnog studentskog rada. Molim Vas da iskreno odgovorite na sva pitanja.

Na prvih 15 pitanja odgovara se zaokruživanjem jedne od navedenih mogućnosti ispod svakog pitanja (tvrdnje pod a, b, c ili d). Kod svakog pitanja samo je jedan odgovor točan.

U pitanjima od 16. do 22. potrebno je oznaku X staviti u onaj kvadratić koji najbolje izražava Vaš stav.

Anketu izradila i provela: Lana Bosilj, studentica preddiplomskih studija na Fakultetu političkih znanosti u Zagrebu, 3. godina politologije i 2. godine novinarstva.

Hvala na sudjelovanju.

Spol: M
 Ž

Završeno srednjoškolsko obrazovanje:

- a) Trogodišnja škola (uz doškolovanje)
- b) Gimnazija
- c) Neka druga četverogodišnja škola

Mjesto studiranja:

- a) Je isto kao i moje prebivalište (ovdje živim)
- b) Je moje trenutno boravište (iz drugog sam mjesta)
- c) Različito od mog prebivališta, ali putuje

1. U koju vrstu vlasti pripada Vlada?

- a) Sudska vlast
- b) Zakonodavna vlast
- c) Izvršna vlast
- d) Sudska i izvršna vlast

2. Tko donosi proračun RH?
 - a) Vlada
 - b) Predsjednik države i predsjednik Vlade
 - c) Predsjednik države
 - d) Sabor

3. Koliko dijelova ima Ustav RH?
 - a) 10
 - b) 8
 - c) 9
 - d) 11

4. Hrvatska je, prema Ustavu RH:
 - a) Samostalna, nedemokratska država
 - b) Samostalna, demokratska država
 - c) Nesamostalna, nedemokratska država
 - d) Nesamostalna, demokratska država

5. Koliko domova ima Hrvatski Sabor?
 - a) 4
 - b) 3
 - c) 2
 - d) 1

6. Pravosudna tijela RH su:
 - a) Županijski sud, okružni sud
 - b) Trgovački sud, prekršajni sud
 - c) Upravni sud, državni sud
 - d) Općinski sud, nacionalni sud

7. Predsjednik RH moguće je biti:
 - a) Maksimalno dva puta po 4 godine
 - b) Neograničeni broj puta
 - c) Maksimalno dva puta po 5 godina
 - d) Maksimalno 3 puta po 5 godina

8. Najviši sud u RH je:
 - a) Vrhovni sud
 - b) Ustavni sud
 - c) Državni sud
 - d) Europski sud

9. RH je članica NATO –a od:
 - a) 2007.
 - b) 2008.
 - c) 2009.
 - d) 2010.

10. Aktualni predsjednik Sabora je:
 - a) Zoran Milanović
 - b) Vladimir Šeks
 - c) Tomislav Karamarko
 - d) Josip Leko

11. Koliki je broj ministrice u Vladi RH?
- a) 2
 - b) 4
 - c) 7
 - d) 9
12. Kukuriku koaliciju čine sljedeće stranke:
- a) Hrvatska demokratska zajednica, Hrvatski laburisti, Istarski demokratski sabor, Hrvatska stranka umirovljenika
 - b) Socijal demokratska partija, Hrvatska demokratska zajednica, Hrvatska socijalno- liberalna stranka, Hrvatska narodna stranka
 - c) Socijal demokratska partija, Hrvatska narodna stranka, Istarski demokratski sabor, Hrvatska stranka umirovljenika
 - d) Hrvatska demokratska zajednica, Hrvatska stranka umirovljenika, Hrvatski demokratski savez Slavonije i Baranje, Hrvatska socijalno- liberalna stranka
13. Najveća nacionalna manjina u RH (prema zadnjem popisu stanovništva) je:
- a) Srpska
 - b) Talijanska
 - c) Mađarska
 - d) Slovenska
14. Prvi sljedeći izbori koji će se održati u RH bit će:
- a) Lokalni
 - b) Parlamentarni
 - c) Predsjednički
 - d) Europski
15. Zadnji referendum u RH održan je:
- a) 2011.
 - b) 2012.
 - c) 2013.
 - d) 2014.

	Uopće se ne slažem	Ne slažem se	Niti se slažem niti se ne slažem	Slažem se	U potpunosti se slažem
16. U slučaju nekih važnih tema, ponekad je bolje ograničiti mogućnost da svi ljudi u medijima otvoreno mogu iznijeti ono što misle					
17. Neke od sadašnjih političkih stranaka trebalo bi zakonom zabraniti					
18. U političkim strankama većinom se učlanjuju ljudi koji žele stvoriti veze radi pronalaska dobrog posla					
19. U Hrvatskoj bi Hrvati trebali imati veća prava od pripadnika drugih naroda					
20. Udruge građana važne su za razvoj demokracije i rješavanje niza problema					
21. Većina poslova može se podijeliti na one koju su primjereniji ženama i one koji su primjereniji muškarcima					
22. Homoseksualnim osobama trebalo bi zabraniti javno nastupanje jer na taj način loše utječu na odgoj mladih					

10. Sažetak

Rad se sastoji od dva istraživanja o političkom znanju i stavovima mladih u Hrvatskoj: jednog provedenom na studentima, drugog provedenog na maturantima. Pokazano je kako postoje razlike između znanja i stavova između maturanata i studenata te je time ukazano na potrebnu sustavnijeg uključivanja programa političkog obrazovanja u formalno obrazovanje. To se prvenstveno odnosi na srednjoškolsko obrazovanje nakon kojeg učenici postaju punopravni građani s obvezama i pravima koji im s tom ulogom pripadaju. Da bi se bilo dobar građanin, potrebna su znanja koja je moguće prenijeti putem škole i time utjecati na formiranje mišljenja i stavova mladih i dovesti ih u što veći sklad s demokratskom političkom kulturom koja je esencija demokratske vladavine.

Ključne riječi

istraživanje, mladi, studenti, maturanti, političko znanje, politički stavovi, političko obrazovanje